

CSICSAY ALAJOS

AZ ÓRIÁS EGYSEJTŰ UTÁN JÖTT A BARLANGI MEDVE

Az 1848-ban Videfalván megalakult Magyarhoni Földtani Társulás (MFT) – mellesleg a legrégebb magyar tudóstársaság – 2016-os év ősmaradványának a Szent László pénzékként ismert, megkövesedett óriás egysejtűt, a *Nummuliteszt* választotta, a 2017-es év kövületének pedig az egyik kihalt, jégkorszakbeli nagyragadozót, a barlangi medvét, latin nevén *Ursus spelaeust*.

Ez a hatalmas ősrágadozó 250-300 ezer évvel ezelőtt jelent meg Európa és Délnyugat-Ázsia (Kaukázus) hegyes vidékein, ahol a hideg ellen bőven talált menedéket a hegyek barlangjaiban. Azonban az utolsó jégkorszak, a Würm első felében, mintegy 20 ezer éve kihalt, mások szerint a korszak végén, úgy 10 ezer évvel ezelőtt. Sokáig azt hitték, az ember okozta a kipusztulását, de a paleontológusok véleménye szerint nem, hanem az éghajlatváltozás, amely a táplálékának a csökkenését idézte elő. Azért bizonyára az ember is nagyban hozzájárulhatott számának a csökkenéséhez, mivel a mamuton és a gyapjas orrszarvún kívül a medve szintén a zsákmányállatai közé tartozott, ráadásul a búvóhelyéről is igyekezett őt kiszorítani, már amennyire bírta, mert neki is a jéggel borított vidéken barlang volt az otthona, s a két fölöttébb agresszív lény – az ember és a medve – egyike sem tűrt meg maga mellett társbérlet. Az akkori, főleg húsevő embernek, sokuk élete árán, nagyon meg kellett küzdenie a táplálékuk megszerzéséért. Am egy-egy elejtett nagyvad húsán – ami nem romlott meg, mert természetes mélyhűtő állt a rendelkezésükre – hetekig élhetett egy nagyszámú familia, viszont ha nem tudott volna tüzet gyújtani, alighanem nagy árat fizetett volna a medve peccenyéjéért. Persze ezt csak feltételezhetjük, abból kifolyólag, hogy a középkorban még az ingyencfalatok közé tartozott a medvehús, mígnem rájöttek, hogy sok hátránya is van. Egyrészt azért, mert a beleiben trichinella nevű fonálféreg élősöködik,

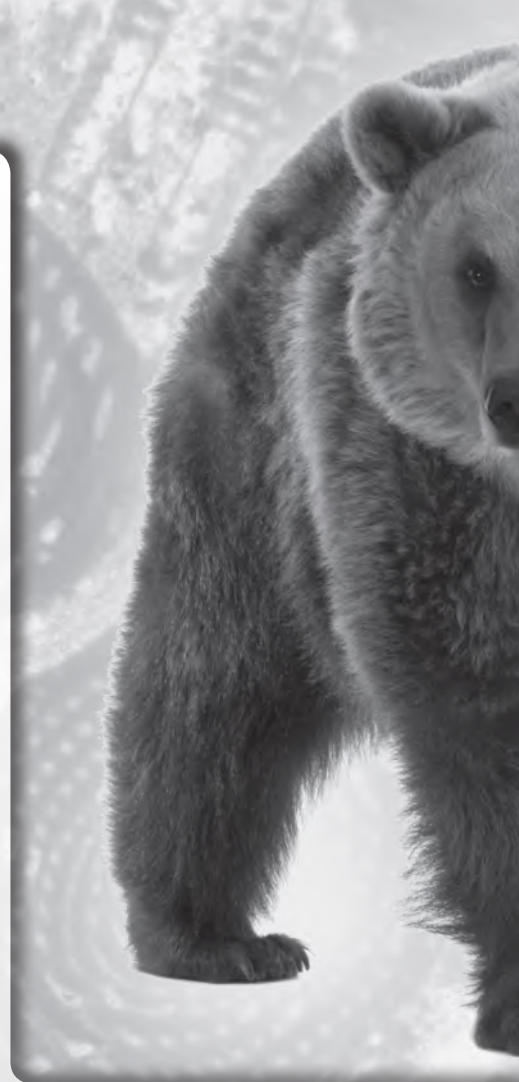
melynek a petéi, népies nevükön borókák, az állat izomzatában fejlődnek ki, és ha sütéssel vagy főzéssel nem pusztítják el őket, az ember szervezetébe is bejutnak. Másrészt a medve mája túl sok A vitamint tartalmaz és sokféle mérgező anyagokat, ezért az eszkimók sem fogyasztják el. Európában a medvecsülők volt a drága éttermek egyik különleges kínálata. Jókai Mór szerint főleg a medvetalpkocsonya úri eledelnek számított. Arra is emlékezhetünk, hogy a Szegény gazdagok című romantikus regényében Juon Táré, míg családjától távol legettette a nyáját, *Ursu* medvére bízta felesége, Mariora és gyermeke őrését. Ugyanis Európaszerte elterjedt, sőt már helyenként túl is szaporodott barnamedve neve *Ursus arctos*.

„Nem jellemző rá a territoriális viselkedés”, ami azt jelenti, száz kilométereket is képes rövid idő alatt bebarangolni, így az Ipoly-völgyön át, esetenként más útvonalon is, sokak rémületére, időnként eljut Észak-Magyarországra. Köztudott róla, hogy téli álmodt alszik, bár sosem jut el a hibernált állapotba, ami azt jelenti: télen, amikor az idő megenyhül, gyakran felébred. Téli vackát ritkán építi barlangban, elég neki egy füvekkel, levelekkel bélelt, gallyakkal borított, sziklák közötti mélyedés is. Ez valószínűleg nem volt jellemző ősére, a barlangi medvére, amire majdnem ép csontmaradványai engednek következtetni. Egy-egy általa lakott barlangban vastag csontretegekre bukkantak a paleontológusok, amelyek közt mind elpusztult bocskok, mind megvénült, elkopott fogazatú állatok csontmaradványai megellehetők.

Kezdetben az emberek, akik rájuk akadtak, a Kárpátok sárkányainak nevezték őket. A mai Magyarországon a Mátra és a Bükk dombvidékét lakták, mégis az érdi Fundokli-völgyben találták meg a csontmaradványait. Teljes csontváza a budapesti Természettudo-

mányi Múzeumban tekinthető meg, melyet valószínűleg több egyed csontleleteiből állítottak össze. Ami természetes, jóval több ősi medvecontra bukkantak a mai Szlovákia és a romániai Bihar megye barlangjaiban.

Kérdés, mekkora lehetett ez a medveféle (*Ursinae*) ősrágadozó. Nem volt nagyobb, mint az USA-beli Sziklás-hegység, pontosabban, a Yellowstone Nemzeti Park területén és Kanadában honos szürke, vagyis a grizzly medvénél, *Ursus arctos horribilisinél*; mások szerint dél-alaszakai tengerpart mentén és a Kodiak-szigeten élő barna, kodiak medvénél, az *Ursus arctos minddendorffinál*. Mindezzel még semmit sem mondunk a testméreteiről. A barlangi medve, akárcsak a hozzá hasonló mai „óriás” medvék marmagassága elérte az 1,5 métert, és testhosszuk a 2 métert is meghaladta. Am ha támadáskor két hátsó lábára emelkedett, mint manapság a grizzlyk is teszik, gyanítható, hogy a 3 métert is elérhette, bár a csontvázából annyi megállapítható, hogy lábai rövidebbek voltak, mint az észak-amerikai utódaié. Testsúlyát is ezekéhez viszonyítják. Az eddig elejtett legnagyobb kodiak medve 751 kg volt, egy állatkerti példány pedig elérte a 966 kg-ot. Summa

PETERNAI ZSUZSANNA

TESTVÉRTÉR

A legutóbb megjelent két lapszámban az Erasmus+ programokkal foglalkoztunk, mivel határidős pályázatokról volt szó. Cikksorozatunk elején viszont azt is megemlítettük, hogy az eTwinning nem határidős pályázat. Írtunk a programról, a pályázat regisztrációjáról, a mostani cikkben pedig részletezzük a már jóváhagyott aktív projekt munkafelületét, a Testvértér.

Az eTwinning Testvértér a projekt-munka tere. A folyamatos fejlesztések célja az, hogy egy projekt során felmerülő összes feladat, munkafolyamat elvégzését lehetővé tegye. Minden projektben több intézmény pedagógusai és diákjai dolgoznak együtt. A Testvértér lehetőséget nyújt a projekt saját profiljának létrehozására, egymás közötti kommunikációra, a közös munka megtervezésére, közös tartalomfejlesztésre, valamint blog, wiki, fórum létrehozására, digitalizált anyagok megosztására egy ellenőrzött, biztonságos, zárt felületen.

A Testvértér mint online együttműködési eszközt kifejezetten az eTwinning projektekhez fejlesztették ki, ezért illeszkedik a projektek résztvevőinek igényeihez. A diákok és a pedagógusok rengeteg tevékenységet bonyolíthatnak le a Testvértér felületén.

Dolgozhatnak egy csapatként vagy egyénileg is, attól függően, hogy az adminisztrátorok milyen tevékenységeket készítettek elő. A Testvértér rendelkezik egy belső üzenetküldő rendszerrel, illetve egy chat-szobával, aminek segítségével a diákok és a tanárok zárt hálózatban kommunikálhatnak. Ez a felület böngésző-alapú, és minden operációs rendszeren futtatható. A Testvértér felhasználói felülete magyar nyelven, illet-

ve még további huszonnégy nyelven is elérhető.

A Testvértér felületére csak jelszó megadásával lehet belépni, és csak olyan személyek számára elérhető, akiket a projektek adminisztrátorai (rendszerint a partnerséget létrehozó pedagógusok) meghívtak a tagok közé. Ennek köszönhetően a diákok biztonságos környezetben folytathatják a közös munkát, az ismeretlen emberekkel való találkozás, illetve az ártalmas tartalmak jelenlétének kockázata nélkül. A Testvértér minden, alapvető számítógépes ismeretekkel rendelkező személy számára érthető és egyszerűen használható. A felhasználói felület projekt-központú, a sikeres együttműködési projektek tervezéséhez, a projekt során folytatandó kommunikációs és publikációs feladatokhoz kialakított eszközök használatát teszi lehetővé.

A képernyő jobb felső sarkában található az „Üdvözljük (bejelentkezett személy neve)!” feliratú gomb. Ennek segítségével lehet be- és kijelentkezni a Testvértérbe, továbbá itt szerkeszthető a **felhasználói profil**. Valamennyi felhasználó létrehozhat egy személyes profilt.

A **Postaláda** egy belső üzenetküldő rendszer, melyen keresztül a Testvértér tagjai válhatnak üzeneteket.

PROJEKTTEVÉKENYSÉGEK

A projektek, általában még a legrövidebbek is, több, egymást követő tevékenységből állnak. Ezek elkülönülhetnek egymástól időben, tartalmukat tekintve lehetnek különbözőek, vagy más-más eszközt igényelhet a megvalósításuk. Célszerű mindegyikhez saját

summárum, ezek az óriásragadozók, a barlangi őssüket is közéjük sorolva, egy harmaddal nagyobbak voltak a mi barna mackónknál. Persze azt sem érdemes nagyon megközelíteni. Járásuk, akár a tevéé, himbálózó, mivel egy-egy oldalon lévő lábaikkal, a többi emlőstől eltérően, egyszerre lépnek, a futásuk viszont gyors, mintegy óránkénti 50 kilométer.

Azt azonban ne felejtsük el, hogy a medvék mindenevők. Az általuk levadászott zsákmányállatokon kívül elfogyasztják a döögöket, a füvet, a gyökereket, a bogyókat is kedvelik, s az északiak, téli alvás előtt, lazacvonulásakor degeszre tömik magukat hallal, hogy át tudják vészelni a telet, mert ez alatt elveszítik súlyuknak közel egyharmadát. Egyes vélemények szerint a kodiak medve a lazacnál is jobban kedveli a fekete bodza termését, amit én nehezen hiszek el, mert a hal sokkal táplálóbb, s a medvének van magához való esze. Azt viszont tudom, hogy számuk csökkenése miatt szigorúan védettek. A barlangi medve csontmaradványai meg pláne, aminek százalékarányaként meghatározott eszmei értékét, egyes országokban, akár csak nálunk, a környezetvédelmi minisztérium állapítja meg.